

Страсбург може да ни осъди за “странно” богатите

7-ми Декември 2009

Йонко Грозев е роден през 1965 г. в София. Завършил е право в СУ през 1991 г. и в Харвард (магистър) през 1995 г. Директор на правната програма на Българския хелзинкски комитет от основаването му през 1995 г. до 2005 г. Оглавява правните изследвания на Центъра за либерални стратегии. Спечелил е много дела в Европейския съд за правата на човека в Страсбург, заради което през 2002 г. Американската адвокатска колегия му връчи Международна награда за защита на човешките права. Бе начело на екипа към правосъдното министерство, който преди две години предложи концепция как държавата да намали осъжданията в Страсбург.

- Г-н Грозев, какви рискове крие новият закон за отнемане на незаконно имущество, подготвен от правосъдното министерство?

- Сходни закони са утвърдени и действат в развитите западноевропейски държави и приемането на такъв закон в България е обосновано. За разлика от българския вариант обаче такива закони в другите страни изискват най-напред държавата да докаже престъпна дейност и връзката ѝ с имуществото, чиято конфискация се иска.

Едва след това се преминава към втория етап, където вече доказателствената тежест е обърната - държавата не доказва, че имуществото е придобито с незаконни средства, а "необяснимо богатият" доказва, че е от законни средства, за да го запази.

- Как се доказва престъпна дейност? С присъда, както е сега у нас ли?

- Не, доказва се в рамките на гражданското дело по конфискацията, и то по правила, по-облекчени от прилаганите в наказателния процес. Не се изисква доказване по безспорен начин, допускат се доказателства, неприложими в наказателен процес.

В нашия законопроект липсва това задължително условие - доказване на престъпна дейност. Отива се направо към втория етап - на абсолютно всички българи може да им се наложи да доказват законния произход на имуществото си.

Въвеждането на такова изискване към всички - да могат да докажат законност на доходите си, е сериозно предизвикателство за голяма част от българите.

Според редица изследвания цели индустрии у нас са в сивата икономика - строителната например. Хората в тях очевидно са били принудени да не играят напълно по правилата, за да са

конкурентоспособни - не става въпрос за организирана престъпност и корупция, а за неплащане на данъци, социални осигуровки.

На практика всеки, който не е декларирал 1000 лв. доход месечно в продължение на 5 г., потенциално има проблем.

В законопроекта липсват каквито и да са гаранции, че няма да се злоупотребява с правомощията, които се създават. Този проблем става още по-сериозен предвид условията, при които ще действа - имаме сериозен проблем с корупцията в държавните институции, включително и в съдебната власт. При това положение нямаме никакви гаранции, че с тези големи правомощия, които дава законът, няма да се злоупотребява и те ще се използват само и единствено в обществен интерес.

- Бизнесът, животът на всеки ще се провали, докато доказва с години в съда, че имотите и колите, които са заповорирани по погрешка или нарочно, е купил със законни средства. Какви са шансовете му да осъди България в Страсбург?

- Законите за конфискация на имущество, придобито от престъпна дейност, са сравнително нови и са повдигали въпроси във всички европейски държави, където са въведени. Навсякъде е имало дискусии дали не се нарушава презумпцията за невиновност, дали има гаранции за справедлив процес и правото на собственост.

Европейският съд за правата на човека също е разглеждал такива дела и е приел, че обратната сила на такива закони и задължението за гражданина да доказва законния произход на имуществото си не нарушават неговите права, ако държавата преди това е доказала престъпна дейност и връзка с имуществото.

В българския законопроект няма подобно предварително условие. Това създава сериозен риск съдът да приеме, че такова въвеждане на повсеместна презумпция за престъпна дейност нарушава правото на справедлив процес и правото на собственост и да постанови осъдително решение срещу България.

- Докато в Европа се отнема имущество, придобито чрез престъпна дейност, нашият закон предвижда конфискация на имоти, купени с пари не само от престъпна, а от всякаква незаконна дейност - данъчни и митнически нарушения например.

- Във всички държави тези закони са инструмент за борба с корупцията и организираната престъпност. Никъде нямат за цел да предотвратят невнасяне на данъци и социални осигуровки. Това е проблем, с който трябва да се справи данъчната администрация и ако е необходимо въвеждането на допълнителни мерки за борба със сивата икономика, те трябва да се предоставят на данъчните органи. И ако е необходимо приемането на закони с обратно действие, то не би трябвало да е повече от 5 години назад, каквато е давността в данъчното производство и санкцията следва да е плащане на данъци, а не конфискация.

- Ефективен ли ще е новият закон?

- Законопроектът предвижда автоматично сезиране на комисията, известна като "Кушлев", при един дълъг списък на започнати наказателни и данъчни производства. Комисията ще бъде засипана с огромен брой сигнали и не е ясно как тя ще преценява кой да провери и кой не. Има опасност този огромен поток от информация да създаде огромна бюрократична дейност без реален положителен ефект. Комисията трябва да има възможност да избира в кои случаи да разследва имущественото състояние на определен човек и в кои не.

Другият проблем е въведеният праг от 60 хил. лв. - запазваш имуществото си до тази сума, дори и да не докажеш, че е от законна дейност. Ако има доказана престъпна дейност и от нея е генериран доход, защо трябва да се прави изключение за имущество до 60 хил. лв.?! Нека да бъде конфискувано цялото. Липсата на предварително условие - доказване на престъпна дейност, всъщност създава привилегия, която не е обоснована.

- Законът позволява комисията да започне проверка по анонимен сигнал, по своя инициатива.

- На всеки един от нас във всеки един момент може да му се наложи да докаже произхода на имуществото, което е придобил през последните 25 г., ако не иска да го загуби. При положение че законът предвижда 5-годишна давност за данъчните задължения, че самата държава не пази документи за такъв период, да искаш от всички да докажат законен произход на имуществото си за 25 г. назад, и то без предварително условие - доказана престъпна дейност, е радикален подход. В повечето сделки с недвижими имоти например не се декларира реалната стойност на имота. Не може държавата в продължение на 20 г. да си е затваряла очите, да е абдикирала от задължението си да налага спазването на правилата и сега изведнъж да започне да претендира, че всичко е било различно.

- Сегашният закон не успя да удари икономически мафията и корупцията, въпреки че това бе целта му.

- Когато става въпрос за безнаказаност при организираната престъпност и корупцията по високите етажи, основният проблем е начинът, по който функционират и по който са структурирани институциите - особено в съдебната власт и най-вече прокуратурата.

Както и липсата на институционална мотивация и компетентност, за да имаме доказателства. Очевидно капацитетът за разследване е слаб, не могат да се съберат доказателства за престъпна дейност, прокуратурата не може да достигне до осъждания. Това е проблемът, чието решение трябва да се търси, и решението не е въвеждането на огромни правомощия за конфискация.